

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS
Latvijas nacionālās pozīcijas Eiropas Savienības Nodarbinātības,
sociālās politikas, veselības un patērētāju lietu ministru padomes
2018.gada 15.marta sanāsmē izskatāmajos jautājumos

I SANĀKSMES DARBA KĀRTĪBA

2018.gada 15.martā Briselē (Beļģijā) notiks Eiropas Savienības (*turpmāk – ES*) Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju lietu ministru padomes (*turpmāk – Padome*) sanāksme, kuras darba kārtībā ir iekļauti šādi Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē esoši jautājumi:

- 1) Sociālās Eiropas nākotne pēc 2020.gada;
- 2) Eiropas semestris 2018:
 - a) Darbību prioritātes nodarbinātības un sociālās politikas jomās: politiskā vadība 2018.gadā:
 - i) Padomes secinājumu projekts par 2018.gada Ikgadējo izaugsmes pētījumu un Vienoto nodarbinātības ziņojumu,
 - ii) Vienotais nodarbinātības ziņojums,
 - b) 2018.gada ziņojumi par valstīm;
- 3) Ieguldījumi jauniešu nodarbinātībā: Jauniešu garantijas īstenošana;
- 4) Priekšlikums Padomes ieteikumam par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai;
- 5) Sieviešu un vīriešu darba samaksas atšķirību samazināšana: ieguldījums Eiropas Sociālo tiesību pīlāra mērķu sasniegšanai.

II LATVIJAS NACIONĀLĀ POZĪCIJA

1) Sociālās Eiropas nākotne pēc 2020.gada

Bulgārijas prezidentūra ir sagatavojusi diskusiju dokumentu, kurā pievērš uzmanību jautājumiem par sociālu Eiropu pēc 2020.gada un nākamā ES daudzgadu budžeta sociālajai dimensijai. Dokumentā tiek norādīts, ka Eiropas Sociālo tiesību pīlārs tika proklamēts, domājot par nodarbinātības un sociālo konvergenci, un tā ieviešanai jānotiek gan dalībvalstu, gan ES līmenī.

Savukārt attiecībā uz ES daudzgadu budžetu tiek norādīts uz ieguldījumiem nodarbinātības un sociālajā jomā, izmantojot tādus instrumentus kā Eiropas Sociālais fonds, Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva, Eiropas Atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām u.c.

Padomes 2018.gada 15.marta sanāsmē plānota diskusija, balstoties uz šādiem Bulgārijas prezidentūras sagatavotajiem jautājumiem:

- 1) *Kādas ir politikas prioritātes augšupvērstas nodarbinātības un sociālās situācijas konverģencei ES pēc 2020.gada?*
- 2) *Kā var veicināt ES sociālo ieguldījumu redzamību? Vai pašreizējie instrumenti, kas iegulda cilvēkos, ir piemēroti jaunajai situācijai un jaunajām nodarbinātības formām un aizsardzībai?*
- 3) *Kādām jābūt nākotnes Eiropas Sociālā fonda investīciju prioritātēm, lai sasniegtu sociālo un nodarbinātības konvergenci?*

Latvijas nostāja:

Eiropas Sociālo tiesību pīlāra darbības virzieni būs aktuāli arī pēc 2020.gada. Latvijas skatījumā galvenās prioritātes, kam veltāma būtiska uzmanība, ir labi darbojošies un iekļaujoši darba tirgi un efektīvas sociālās drošības sistēmas. Veidojot un īstenojot politikas

šajās jomās, jāņem vērā, ka arvien lielāka nozīme ir izaicinājumiem, ko rada tehnoloģiskās un demogrāfiskās pārmaiņas. Vienlaikus jāņem vērā, ka katrai valstij ir arī savi izaicinājumi, tāpēc noturīgai konverģencei būtisks ir gan laiks, gan resursi, gan labvēlīga ekonomiskā situācija.

Latvija uzskata, ka ES sociālajām ieguldījumiem arī turpmāk ir nodrošināma atbilstoša redzamība. Piemēram, Eiropas Sociālais fonds ir plaši atpazīstams, pateicoties tā mērķtiecīgiem ieguldījumiem cilvēkresursu attīstībā. Attiecībā uz pieejamajiem instrumentiem jāņem vērā, ka dalībvalstu situācijā ir nepieciešami kompleksi risinājumi, kas var skart dažādas politikas jomas, tāpēc lielāka uzmanība būtu jāpievērš dažādo ES programmu un investīciju instrumentu savstarpējai papildināmībai.

Attiecībā uz nākotnes investīcijām būtiski ir, lai veiktās investīcijas būtu paredzamas ilgākā termiņā un atbalstītu dalībvalstu rīcību virzībā uz augšupvērstu sociālo un ekonomisko konverģenci. Vienlaikus svarīgi ņemt vērā dalībvalstu specifisko situāciju un to, ka konkrētas prioritātes nacionālā līmenī var mainīties arī ekonomiskās situācijas vai kādu satricinājumu, strukturālu izmaiņu dēļ. Līdz ar to svarīga ir elastīga pieeja, kā arī sociālo partneru iesaiste.

2) Eiropas semestris 2018:

a) Darbību prioritātes nodarbinātības un sociālās politikas jomās: politiskā vadība 2018.gadā:

i) Padomes secinājumu projekts par 2018.gada Ikgadējo izaugsmes pētījumu un Vienoto nodarbinātības ziņojumu,

ii) Vienotais nodarbinātības ziņojums,

b) 2018.gada ziņojumi par valstīm

2017.gada 22.novembrī Eiropas Komisija (*turpmāk – Komisija*) publicēja Ikgadējo izaugsmes pētījumu, uzsākot 2018.gada Eiropas semestra procesu. Pētījumā ir apskatīta ekonomikas un sociālā situācija ES dalībvalstīs kopumā un izklāstītas svarīgākās ekonomikas un sociālās prioritātes, kurām nākamajos mēnešos būs jāpievērš ES un dalībvalstu galvenā uzmanība.

Līdztekus Ikgadējam izaugsmes pētījumam Komisija publicēja arī Vienoto nodarbinātības ziņojumu, kurā tiek uzsvērts, ka līdz ar ekonomisko izaugsmi ir vērojami arī uzlabojumi darba tirgū (tiek radītas jaunas darba vietas, vecāka gada gājuma cilvēki ilgāk ir darba tirgū u.c.) un sociālajā situācijā (samazinās nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto skaits, dalībvalstis modernizē sociālās aizsardzības sistēmas).

Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja ir sagatavojušas secinājumu projektu, kurā uzsver, ka nodarbinātības un sociālā situācija turpina lēnām uzlaboties. Komitejas uzsver, ka nodarbinātība ir palielinājusies, darba tirgus situācija ir uzlabojusies, kā arī samazinājies nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits. Tiek novērtēts, ka Eiropas semestra procesā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta nodarbinātības un sociālajiem jautājumiem. Vienlaikus joprojām saglabājas būtiskāki izaicinājumi attiecībā uz līdzdalību darba tirgū, pasākumiem darba un ģimenes dzīves saskaņošanai, demogrāfiskajām pārmaiņām un pensiju adekvātumu.

Secinājumu projektā dalībvalstis tiek aicinātas savās nacionālajās reformu programmās ņemt vērā Ikgadējā izaugsmes pētījumā un Vienotajā nodarbinātības ziņojumā ietvertās prioritātes, īstenot valstu specifiskās rekomendācijas u.c. Savukārt Komisija tiek aicināta Eiropas semestrī saglabāt uzsvaru uz nodarbinātības un sociālajiem jautājumiem, bet Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja tiek aicināta turpināt darbu daudzpusējās un tematiskas uzraudzības jomā, izvērtējot nodarbinātības un sociālo situāciju dalībvalstīs u.c.

Padomes 2018.gada 15.marta sanāksmē plānota Padomes secinājumu un Vienotā nodarbinātības ziņojuma pieņemšana, kā arī Eiropas Komisijas prezentācija par 2018.gada ziņojumiem par valstīm.

Latvijas nostāja:

Latvija atbalsta secinājumu un Vienotā nodarbinātības ziņojuma pieņemšanu. Latvija uzskata, ka ES dalībvalstīm un ES kopumā ir jāturpina iesāktais darbs pie investīciju veicināšanas, strukturālo reformu turpināšanas un atbildīgas fiskālās politikas īstenošanas, tāpēc Latvija piekrīt 2018.gada Ikgadējā izaugsmes pētījumā noteiktām prioritātēm un politikas virzieniem.

Latvija pieņem zināšanai Komisijas sniegto informāciju.

Ekonomikas ministrijas sagatavotā pozīcija Nr.1 par 2018.gada Eiropas semestri: Padomes secinājumi par Ikgadējo izaugsmes ziņojumu, Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu un ES Padomes rekomendācijas Euro zonas ekonomikas politikai, apstiprināta Ministru kabineta 2018.gada 22.janvāra sēdē un izskatīta Saeimas Eiropas lietu komisijas 2018.gada 19.janvāra sēdē.

3) Ieguldījumi jauniešu nodarbinātībā: Jauniešu garantijas īstenošana

Nodarbinātības komiteja 2017.gada decembrī veica Jauniešu garantijas īstenošanas ceturto izvērtējumu. Kopumā bija vērojams būtisks progress – Jauniešu garantijas pasākumi ir nostabilizējušies, un dalībvalstis turpina to ieviešanu. Izvērtējumā tiek norādīts, ka ir nepieciešama efektīva sadarbība ar nodarbinātības un izglītības dienestiem. Vienlaikus tiek norādīts uz grūtībām sasniegt jauniešus, kas nemācās un nestrādā, turklāt vairākas dalībvalstis ir saskārušās ar problēmām piedāvāt darba vai izglītības iespējas četru mēnešu laikā. Dati liecina, ka sešus mēnešus pēc dalības Jauniešu garantijā vairāk nekā puse no jauniešiem joprojām strādā vai mācās.

Padomes 2018.gada 15.marta sanāksmē plānots uzklaut Nodarbinātības komitejas sniegto viedokli.

Latvijas nostāja:

Latvija pieņem zināšanai Nodarbinātības komitejas sniegto viedokli.

4) Priekšlikums Padomes ieteikumam par Eiropas satvaru kvalitatīvai un rezultatīvai mācekļībai

2017.gada 5.oktobrī Komisija publicēja priekšlikumu, kura mērķis ir uzlabot mācekļu nodarbinātību un personisko izaugsmi, kā arī sekmēt tāda prasmīga un kvalificēta darbaspēka attīstību, kas atbilst darba tirgus vajadzībām. Ieteikums papildina ES iniciatīvas, kuras palīdz uzlabot prasmju veidošanas kvalitāti un atbilstību (Jauno prasmju programma Eiropai) un atvieglot jauniešu pāreju uz nodarbinātību (Ieguldījums Eiropas jaunatnē).

Ieteikuma projekts paredz kritērijus, kas attiecas uz mācīšanās un darba nosacījumiem, piemēram, rakstisku līgumu, mācīšanās rezultātus, pedagoģisko atbalstu, darba vietas komponentu, darba samaksu, sociālo aizsardzību un darba aizsardzības nosacījumus.

Padomes 2018.gada 15.marta sanāksmē plānota ieteikuma pieņemšana.

Latvijas nostāja:

Latvija atbalsta ieteikuma pieņemšanu, jo tā saturs atbilst Latvijas īstenotajai politikai darba vidē balstītu mācību jomā.

Izglītības un zinātnes ministrijas sagatavotais nacionālās pozīcijas projekts ir saskaņots ar Ārlietu ministriju, Ekonomikas ministriju un Labklājības ministriju.

5) Sieviešu un vīriešu darba samaksas atšķirību samazināšana: ieguldījums Eiropas Sociālo tiesību pilāra mērķu sasniegšanai

Bulgārijas prezidentūra ir sagatavojusi diskusiju dokumentu, kurā tiek uzsvērts, ka vienlīdzīgas darba samaksas princips ir nostiprināts ES tiesību aktos, tomēr joprojām pastāv darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem. Vienlīdzīga darba samaksa ir priekšnoteikums vienlīdzīgai līdzdalībai darba tirgū. Kā galvenos iemeslus darba samaksas atšķirībai var minēt dzimumu stereotipus, darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespēju trūkumu, nepietiekamu vienlīdzīgas darba samaksas principa īstenošanu, darba samaksas caurspīdīgumu. Dalībvalstīs ir redzama gan horizontālā (sievietes ir nodarbinātas izglītības, veselības aprūpes, sociālās aprūpes, bet vīrieši – zinātnes, tehnoloģiju inženierzinātnes un matemātikas jomās), gan vertikālā (sievietes ir mazāk pārstāvētas augstākos uzņēmumu līmeņos) dzimumu segregācija. Vienlaikus diskusiju dokumentā tiek uzsvērts, ka pasākumi, lai samazinātu darba samaksas atšķirības, ir būtiski arī Eiropas Sociālo tiesību pilāra īstenošanai.

Padomes 2018.gada 15.marta sanāksmē plānota diskusija, balstoties uz šādiem Bulgārijas prezidentūras sagatavotajiem jautājumiem:

- 1) Kādi nacionālie pasākumi ir bijuši visefektīvākie, lai samazinātu horizontālo un vertikālo dzimumu segregāciju darba tirgū?*
- 2) Kāda būtu labākā pieeja, lai uzlabotu darba samaksas caurskatāmību ES?*

Latvijas nostāja:

Latvija apzinās dzimumu segregācijas ietekmi uz darba samaksas atšķirībām starp sievietēm un vīriešiem, tāpēc jau šobrīd īsteno pasākumus, lai to mazinātu. Izglītības jomā tiek pārskatīts un pilnveidots mācību saturs, balstot to uz skolēnu prasmju un kompetenču attīstīšanu. Papildus tiek īstenoti arī karjeras atbalsta pasākumi profesionālajā un vispārējā izglītībā, kā arī dzimumu līdztiesības princips tiek iestrādāts mācību līdzekļu saturā. Vienlaikus Latvija īsteno arī dažādus izglītojošus un informatīvus pasākumus, lai mazinātu stereotipus un priekšstatus par profesijas vai amata piemērotību tikai vienam dzimumam. Vertikālās dzimumu segregācijas mazināšanai ir svarīgas iniciatīvas arī mūžizglītības ietvaros, kad cilvēki vēlas pārkvalificēties, mainīt darbības jomu. Savukārt horizontālās dzimumu segregācijas mazināšana ir jautājums par taisnīgumu darba tirgū un dažādiem tiesiskā regulējuma un piemērošanas instrumentiem.

Nozīmīgi ir arī pasākumi, kas veicina darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespējas sievietēm un vīriešiem, piemēram, bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība, tajā skaitā ņemot vērā to, ka mainās darba tirgus un darba formas.

Latvijā sieviešu īpatsvars augstākā un vidējā līmeņa vadībā sasniedz gandrīz trešo daļu, kas ir ievērojami vairāk nekā būtiskā daļā citu ES dalībvalstu, un tas sasniegts bez īpašiem kvotu mehānismiem. Būtiska nozīme ir piemēriem, kas parāda to, ka dzimumu segregāciju ir iespējams risināt un ka „labā prakse” nav izņēmums.

Latvija uzskata, ka attiecībā uz darba samaksas caurskatāmību būtiski ir veicināt darbinieku izpratni, lai viņi apzinātos savas tiesības un spētu tās aizstāvēt. Turklāt arī uzņēmumu novērtēšana attiecībā uz darba vidi un apstākļiem, kā arī atbalsta pasākumiem ir veids, kā motivēt darba devējus domāt par šiem jautājumiem. Ir būtiski veicināt izpratni un pilnveidot uzņēmuma iekšējos procesus, kas ļautu uzlabot kopējo uzņēmuma tēlu un veicināt sociālo atbildību. Mūsdienās IT tehnoloģiju iespaidā pieaug darba tirgu caurskatāmība, informācijas apmaiņa ir daudz straujāka, līdz ar to pieaug iespēja, ka darbinieki atklās netaisnīgu pieeju. Tāpat pieaug ar šādu rīcību saistītie reputācijas riski uzņēmumiem.